

Industrivirksomheder med høj outsourcingaktivitet har næsten halveret antallet af ufaglærte siden 2008

Af Peter Bøegh Nielsen, Helle Månsson, Anne Kaag Andersen og Michael Drescher

Outsourcing af arbejdspladser til især lande med et lavere lønniveau har i mange år været en del af danske virksomheders forretningsmodel. Med udgangspunkt i Danmarks Statistiks undersøgelser af danske virksomheders internationale outsourcing, giver denne analyse et overblik over den samlede outsourcing.

Det undersøges også, om der er sammenhæng mellem outsourcing og de kompetencer, som virksomhederne efterspørger, ved at se på udviklingen i uddannelsesniveaueet blandt ansatte på industrivirksomheder.

Analysens hovedkonklusioner:

- Siden starten af 2000'erne er 80-85.000 job flyttet til udlandet. Heraf kommer 45-48.000 job fra industrivirksomheder. Udflytningstempoet er dog faldet markant fra gennemsnitligt 6.300 job årligt i begyndelsen af årtusindet til lidt under 3.000 job i de senere år.
- Kun få virksomheder har flyttet produktion hjem igen. Det drejer sig især om mindre virksomheder med 20-49 ansatte. Det samlede antal job, der er etableret som følge af tilbageoutsourcing, udgør mindre end 200 job i perioden 2014-2016.
- Industrivirksomheder med høj outsourcingintensitet har næsten halveret antallet af ufaglærte ansatte i perioden 2008-2016. Til sammenligning faldt antallet af ufaglærte med 20 pct. i de virksomheder, der ikke har outsourcet i perioden.
- Antallet af ansatte med en lang videregående uddannelse på 1.400 undersøgte industrivirksomheder er steget med ca. 10.000 fra 2008-2016. Væksten har været størst hos de virksomheder, der ikke har outsourcet i perioden, med 4.450 flere ansatte med en lang videregående uddannelse (85 pct. stigning), mens der blev ansat 1.100 flere (53 pct.) i virksomheder med en høj outsourcingintensitet.
- Personer med en videregående uddannelse udgjorde ved udgangen af 2016 en højere andel af medarbejderne i de industrivirksomheder, som har outsourcet, end i virksomheder, som ikke har outsourcet. Tilsvarende er andelen af ufaglærte og erhvervsuddannede højere i virksomheder, som ikke har outsourcet, end i virksomheder, der har outsourcet.

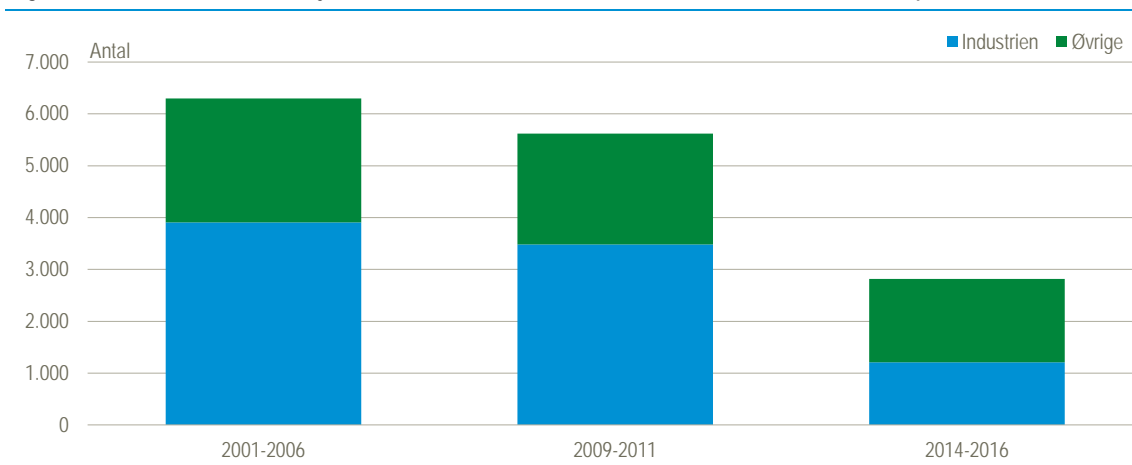
80-85.000 job flyttet til udlandet

Outsourcing af job er en proces, som har fundet sted igennem årtier (fx illustreret ved tekstilindustriens udflytning i 1980'erne¹), men som især har taget fart i de seneste årtier i takt med den stigende globalisering. Dette skyldes blandt andet lettere markedsadgang for producenter i lavtlønslande som Kina, Indien og de østeuropæiske lande, færre barrierer for direkte investeringer i disse lande, men også it-teknologien, der har gjort kommunikation på tværs af landegrænser nemmere og billigere, samt faldende transportpriser.

Udviklingen siden 2001 er belyst via Danmarks Statistiks undersøgelser af international outsourcing (se boks 1). På baggrund af undersøgelserne vurderes det, at virksomheder med 50 eller flere ansatte har flyttet 80-85.000 job i perioden 2001 til 2016, svarende til ca. 5.300 job i gennemsnit om året.² Antallet af udflyttede job har været faldende igennem perioden, se figur 1.

Det er især industrivirksomheder, som har outsourcet job til udlandet. Det vurderes, at 45-48.000 af jobbene er flyttet fra industrivirksomheder i Danmark til udlandet i perioden. Andelen af industrijob har dog været kraftigt faldende fra 62 pct. i de to første undersøgelsesperioder til 43 pct. af samtlige udflyttede job i den seneste periode.

Figur 1 Antal outsourcete job til udlandet for virksomheder med 50+ ansatte. Gennemsnit pr. år

Boks 1: Danmarks Statistiks undersøgelser af international outsourcing

Danmarks Statistik har gennemført undersøgelser af danske virksomheders international outsourcing for perioderne 2001-2006, 2009-2011 og 2014-2016. International outsourcing defineres i undersøgelserne som en hel eller delvis udflytning af forretningsfunktioner (kerne- eller hjælpefunktioner), der i udgangspunktet har været udført i Danmark. For en nærmere beskrivelse af det anvendte outsourcingbegreb og statistikkerne, se www.dst.dk/da/Statistik/emner/erhvervslivet-paa-tvaers/globalisering/outsourcing.

Statistics Denmark m.fl.: International Sourcing – moving business functions abroad (2008) og Økonomi- og Erhvervsministeriet: Danske virksomheders outsourcing, Økonomisk Tema 6:2008.

Undersøgelserne dækker alle virksomheder med 50 eller flere ansatte inden for de private byerhverv (inklusive den finansielle sektor, ca. 3.000 virksomheder i hver undersøgelse). Derudover er virksomheder med 20-49 ansatte inden for industri og erhvervsservice medtaget i undersøgelserne, ca. 3.000 i hver undersøgelse.

¹ Se fx Karsten Bjerring Olsen, Rikke Ibsen og Niels Westergaard-Nielsen: *Does Outsourcing Create Unemployment? The Case of the Danish Textile and Clothing Industry* (2004).

² Dette tal er udregnet på baggrund af antallet af outsourcete job ifølge de tre undersøgelser (2001-2006, 2009-2011 og 2014-2016). For de år, som ikke er dækket af undersøgelserne (2007-2008 og 2012-2013), er antallet af outsourcete job skønnet. Dette skøn er fremkommet ved at tage et gennemsnit af det gennemsnitlige antal job pr. år i undersøgelserne før og efter årene. For fx 2007-2009 er det gennemsnitlige antal outsourcete job pr. år således ca. 6.000 svarende til knap 12.000 i perioden 2007-2008.

Udover spørgsmål om virksomhedernes internationale outsourcing spørges der også til virksomhedernes hjemlige outsourcing, fordeling af de ansatte efter forretningsfunktioner, motiver og barrierer for international outsourcing samt flytning af virksomhedernes aktiviteter fra udlandet til Danmark.

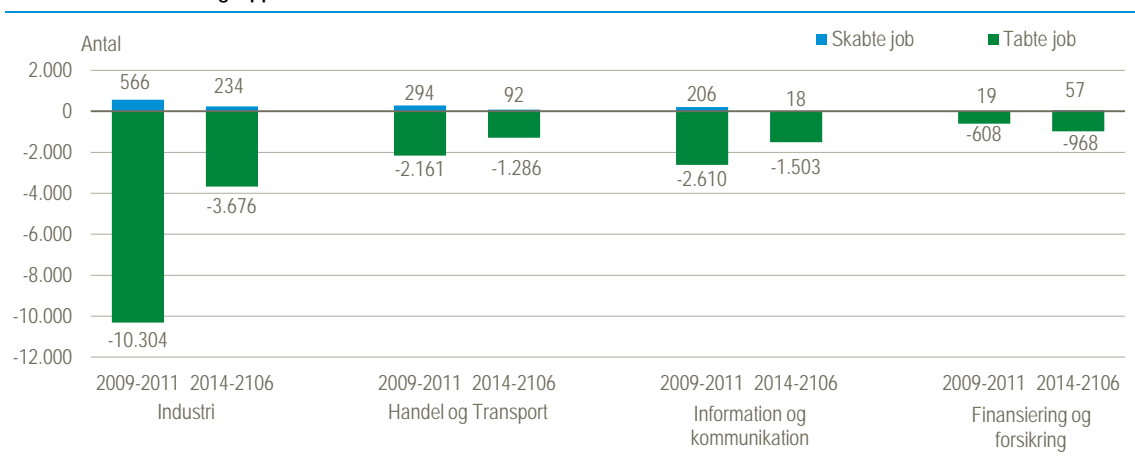
Ikke alene er udflytningstempoet gået markant ned siden den økonomiske krise i 2008, men der er også sket ændringer i den branchemæssige fordeling. Fra de to seneste undersøgelser (2009-2011 samt 2014-2016), fremgår det, at antallet af outsourcete job er faldet i industrien, handel og transport samt information og kommunikation. Derimod er antallet af outsourcete job steget i finansiering og forsikring jf. figur 2.³

Undersøgelseens opgørelse af antallet af outsourcete job reflekterer de kortsigtede effekter på beskæftigelsen af virksomhedernes internationale outsourcing. Men outsourcingen kan også medføre en jobskabelse i virksomhederne i Danmark. Enten i form af øgede aktiviteter som en konsekvens af en forbedret konkurrencedygtighed eller nye, oftest administrative funktioner som en direkte konsekvens af outsourcingen. Endelig kan fritstillet arbejdskraft ofte bidrage til den økonomiske vækst via beskæftigelse i andre virksomheder, men dette aspekt er ikke medtaget i denne analyse.

Med udgangspunkt i undersøgelserne vurderes det, at der – på grund af outsourcing – er blevet skabt 12- 16.000 nye job i perioden 2001–2016. Især for perioden 2001-2006 skønnede virksomhederne en betydelig hjemlig jobvækst grundet outsourcing. Tallet skal dog tages med et betydeligt forbehold, da effekterne af outsourcing kan være vanskelige at isolere fra andre faktorer og de oftest vil være af mere langsigtet karakter.⁴

De skabte job er især skabt inden for industri (800 job i perioderne 2009-2011 og 2014-2016), handel og transport (400 job) og information og kommunikation (225 job), se figur 2. I forhold til antal udflyttede job, så er der skabt flest job inden for handel og transport (ca. 12 pct.).

Figur 2 Antal skabte og tabte job grundet international outsourcing for virksomheder med 50+ ansatte for udvalgte branchegrupper

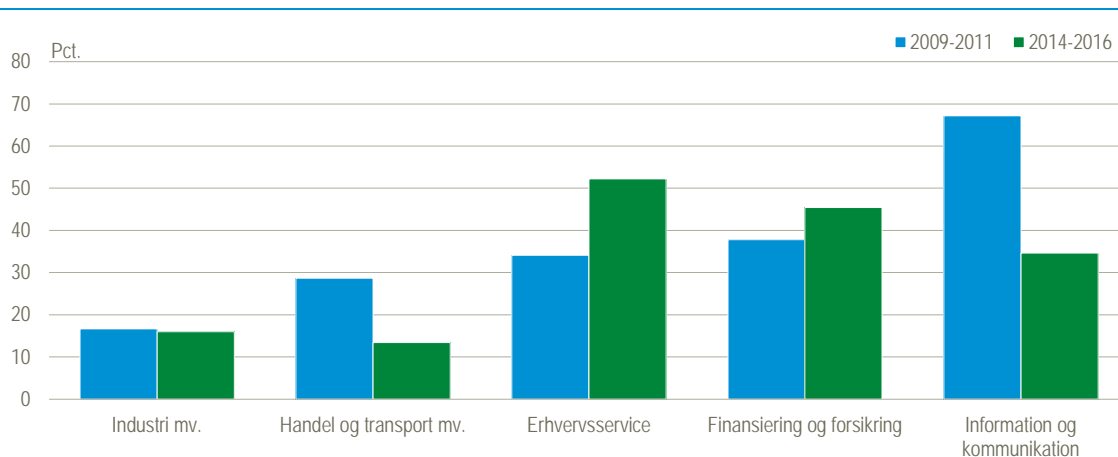
Undersøgelseens resultater viser, at ikke kun ufaglærtes job flytter ud af landet, men også et større antal højt kvalificerede job er blevet outsourcete. Af de 8.500 job, der blev outsourcete i 2014-2016, var 2.200 – eller 26 pct. – højt kvalificerede job, dvs. job, som kræver personale, der kan udføre specialist-funktioner (fx akademiske og tekniske job). Andelen af højt kvalificerede job, der blev outsourcete, er stort set uændret fra foregående periode. I 2009-2011 var andelen således 28 pct. eller 4.640 job.

³ Det faldende antal job, som virksomhederne flytter til udlandet, skyldes ikke en mindre aktivitet i udlandet, men at mange virksomheder allerede har flyttet job, især job inden for industriproduktion, til udlandet. Desuden øger mange danske virksomheder deres eksisterende produktion i udlandet uden en direkte udflytning af job fra Danmark. Således voksede antallet af ansatte i danske datterselskaber i udlandet fra 344.700 til 378.500 ansatte inden for industrien fra 2013 til 2015, jf. NYT fra Danmarks Statistik om [Udflytning af job til udlandet falder](#).

⁴ Samme metode som for skøn over samlet antal outsourcete job er anvendt, jf. fodnote 2.

Andelen af højt kvalificerede job, der outsources, varierer dog betydeligt mellem brancherne, se figur 3. I industrien udgjorde højt kvalificerede job ca. 15 pct. af de outsourcede job. Til sammenligning var omkring halvdelen af de outsourcede job i finansiering og forsikring samt erhvervs-service højt kvalificerede i 2014-2016.

Figur 3 Andel højt kvalificerede job ud af det samlede antal outsourcede job til udlandet for virksomheder med 50+ ansatte fordelt efter branche

Anm.: Kun få job er outsourcet til udlandet i brancherne bygge og anlæg samt ejendomshandel og udlejning, hvorfor disse to brancher ikke er vist.
Kilde: statistikbanken.dk/orgout20

I hvilket omfang flyttes aktiviteter tilbage til Danmark?

Med mellemrum rapporterer medierne om virksomheder, der hjemtager aktiviteter, som de tidligere har outsourcet til udlandet. Dette kan skabe et indtryk af et ikke sjældent forekommende fænomen, men det er vigtigt at understrege, at der er tale om anekdotisk information baseret på enkeltstående cases. Danmarks Statistiks undersøgelser af virksomhedernes outsourcingaktiviteter, indeholder også spørgsmål om tilbagesourcing. Resultaterne viser med al tydelighed, at tilbagesourcing er en relativt sjælden forekommende begivenhed, som samtidig kun skaber få job.

Således har 80 virksomheder angivet, at de i perioden 2009-2011 har flyttet tidligere outsourcede funktioner tilbage til Danmark, mens 32 angiver det samme for perioden 2014-2016. I den sidste periode er der også spurgt ind til antallet af skabte job grundet tilbageflytning. Det samlede antal er lige under 200 job.

I perioden fra 2009-2011 har 32 mindre virksomheder i størrelsesgruppen 20-49 ansatte angivet at have tilbagesourcet aktiviteter til Danmark, mod 7 store virksomheder med over 250 ansatte. Små virksomheder må antages at have større problemer med at styre og kontrollere produktionen over større geografiske afstande. Dette afspejler sig også i, at over halvdelen de virksomheder, som har tilbagesourcet, har angivet kvalitetsaspektet som værende vigtigt eller meget vigtigt for beslutningen om hjemtagning. I den seneste undersøgelse er antallet af mindre virksomheder, som har tilbagesourcet, faldet betydeligt til 8 virksomheder – det samme antal som for de største virksomheder.

Sammenhæng mellem outsourcing og uddannelsesniveau?

Når virksomheder outsourcer, forsvinder nogle arbejdsopgaver, mens nye kan opstå. Det kan have betydning for hvilke kompetencer, virksomhederne efterspørger.

I dette afsnit analyseres det, om der er en sammenhæng mellem outsourcing og medarbejdernes uddannelsesmæssige sammensætning. De virksomheder, som har outsourcet job til udlandet, sammenholdes med virksomheder, der ikke har udflyttet job. Analysen er afgrænset til industrivirksomheder, dels fordi industrien står for hovedparten af de outsourcede job, dels fordi outsourcingproblematikken må antages at være mere ensartet inden for industrien (herunder re-

duktion af lønomkostninger som hovedmotiv for outsourcing og vareproduktion kræver ikke samme nærhed til markedet som mange serviceydelser).

For at følge udviklingen og konsekvenserne af outsourcing over en årrække, ses der i det følgende nærmere på et panel af industrivirksomheder, som har deltaget i de to seneste undersøgelser af outsourcing, jf. boks 2. For industrien er alle virksomheder ned til 20 ansatte inkluderet i undersøgelserne.

Der skelnes desuden mellem graden af outsourcing. For bedre at kunne analysere langtidseffekten, så er virksomhederne opgjort efter deres outsourcingintensitet i den undersøgte periode 2009-2011, se tabel 1. Virksomheder uden outsourcing i perioden er generelt kendetegnet ved at være betydeligt mindre end de virksomheder, som har outsourcet. Derudover er virksomheder med en lav outsourcingintensitet betydeligt større end de virksomheder, der har outsourcet relativt mange job i forhold til antallet af ansatte. Målt i faktiske tal har virksomheder med lav outsourcinggrad udflyttet flere job til udlandet (37 job pr virksomhed) end virksomheder med høj outsourcingintensitet (33 job pr virksomhed).

Tabel 1 Industrivirksomheder i virksomhedspanelet fordelt efter outsourcingintensitet. 2009-2011

	Virksomheder		Ansatte		Outsourcede job 2009-2011 antal
	antal	pct.	antal	pct.	
I alt	1 396	100	228 776	100	9 843
Ingen outsourcing	1 117	80	130 614	57	-
Lav outsourcingintensitet (0-9 pct.)	144	10	68 739	30	5 426
Høj outsourcingintensitet (10+ pct.)	135	10	29 423	13	4 417

Anm. 1: Virksomhederne i panelet omfatter industrivirksomheder ned til 20+ ansatte, som har deltaget i de to seneste undersøgelser af outsourcing og eksisteret i perioden 2008-2016.

Anm. 2: Outsourcingintensitet er defineret som forholdet mellem antallet af outsourcete job i perioden (i dette tilfælde 2009-2011) og antallet af ansatte i udgangsåret (2008).

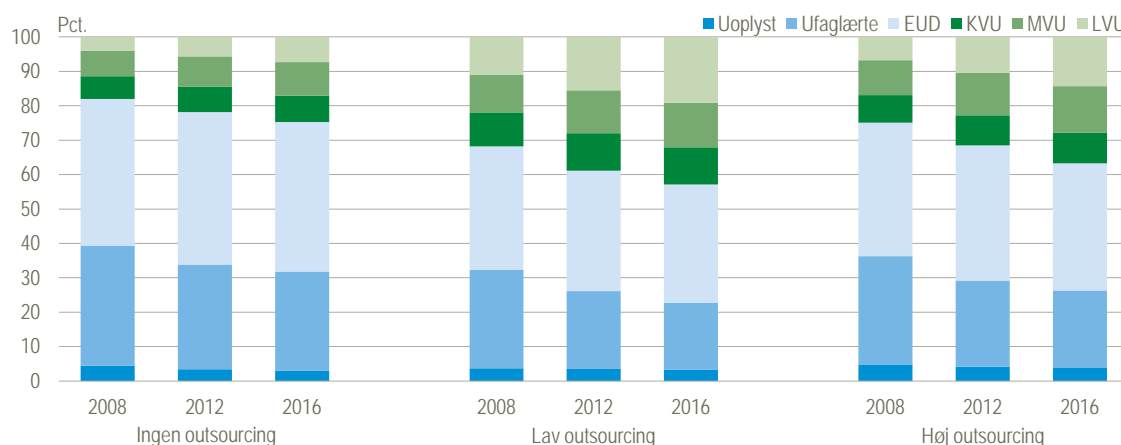
Boks 2: Følger virksomhederne over tid

For at belyse de mere langsigtede konsekvenser af outsourcing på virksomhedernes uddannelsessammensætning, er etableret et virksomhedspanel bestående af de industrivirksomheder, som indgik i undersøgelsen for 2009-2011, og har eksisteret i perioden 2008-2016. Panelet omfatter 1.400 industrivirksomheder. Virksomheder, der var kategoriseret som industri i 2008 eller 2016, betragtes som industrivirksomheder, da brancheskift kan være en konsekvens af outsourcing. Det drejer sig om i alt 18 virksomheder, primært med skift fra industri til engroshandel.

For at få oplysninger om uddannelsesniveautet blandt virksomhedernes medarbejdere, er panelet sammenkørt med statistikken Beskæftigelse for lønmodtagere (for oplysningerne om virksomhedernes ansatte) samt uddannelsesstatistikken (for oplysninger om de ansattes højeste fuldførte uddannelse). Der betragtes kun lønmodtagere i november 2008, 2012 eller 2016, ligesom der kun ses på det ansættelsesforhold med flest løntimer i disse måneder.

Virksomheder, som ikke har outsourcet i perioden 2009-2011 har i 2016 en højere andel af ufaglærte og erhvervsuddannede end virksomhederne, der har outsourcet. Den højere andel af ufaglærte og erhvervsuddannede kan formentligt hænge sammen med, at (en større del af) produktionen er bibeholdt i Danmark. Omvendt udgør personer med såvel kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse en højere andel af medarbejderne i de virksomheder, som har outsourcet, se figur 4.

Figur 4 Højeste fuldførte uddannelse for ansatte i virksomheder i panelet efter outsourcingintensitet i 2009-2011

Anm. 1: Ufaglærte er defineret som personer med en grundskole, gymnasial (inklusive adgangsgivende uddannelsesforløb). KVV= kort videregående uddannelse. MVU=mellemlang videregående uddannelse inklusiv bachelor. LVU=lang videregående uddannelse inklusiv ph.d. og forskeruddannelse.

Anm. 2: Virksomhederne i panelet omfatter industrivirksomheder ned til 20+ ansatte, som har deltaget i de to seneste undersøgelser af outsourcing og eksisteret i perioden 2008-2016.

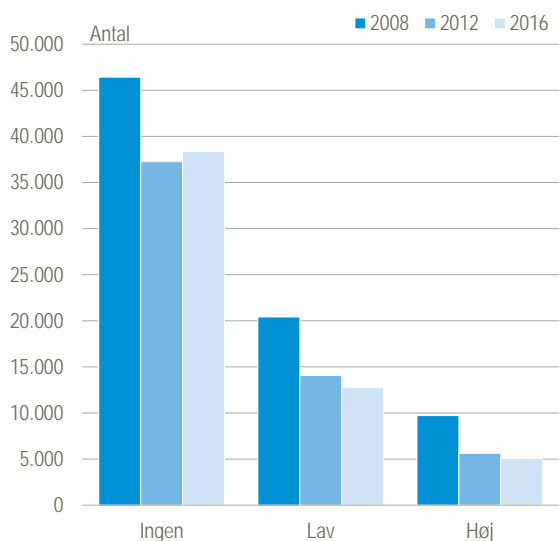
Flere højtuddannede uanset outsourcinggrad

Den samlede beskæftigelse for virksomhederne i panelet tager et kraftigt dyk fra højdepunktet i 2008 med 238.000 ansatte lønmodtagere til 210.000 i 2012 og stiger derefter til næsten 224.000 i 2016. Antallet af ufaglærte faldt igennem hele perioden med over 20.000 lønmodtagere til næsten 57.000. Modsat er antallet af ansatte med en lang videregående uddannelse steget med lidt over 10.000 – eller 66 pct.

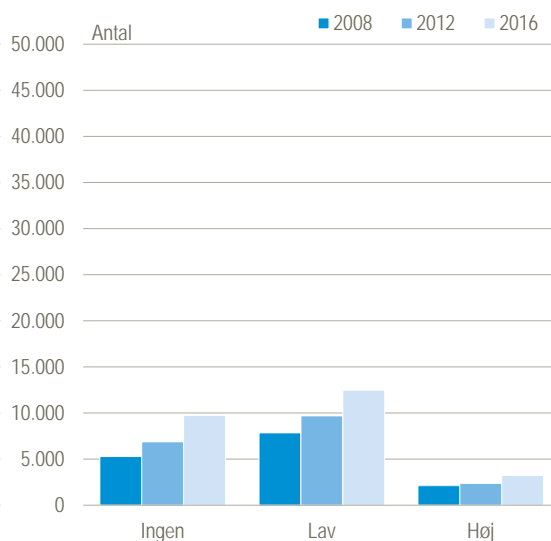
Hvis man ser nærmere på gruppen af ufaglærte medarbejdere fremgår det, at virksomheder med en høj outsourcingintensitet fremviser det største relative fald i antallet af ufaglærte, idet antallet næsten er halveret, se figur 5. Dette er i overensstemmelse med, at industrivirksomheder med høj outsourcinggrad i stort omfang flytter selve produktionen ud, mens virksomheder med lav outsourcingintensitet ofte outsourcer støttefunktioner såsom administrative funktioner. I virksomhederne, der ikke har outsourcet, er antallet af ufaglærte faldet med ca. 20 pct.

Tilsvarende gælder det, at selv om antallet af ansatte med lang videregående uddannelse stiger for alle typer af virksomheder, så har væksten været størst hos de virksomheder, der ikke har outsourcet i perioden. Der er kommet 4.450 flere ansatte med en lang videregående uddannelse, svarende til en 85 pct. stigning i disse virksomheder, mens der blev ansat 1.100 flere svarende til en stigning på 53 pct. i virksomheder med en høj outsourcingintensitet, se figur 6.

Figur 5 Ufaglærte medarbejdere hos virksomheder i panelet efter outsourcingintensitet

Figur 6 Medarbejdere med lang videregående uddannelse hos virksomheder i panelet efter outsourcingintensitet

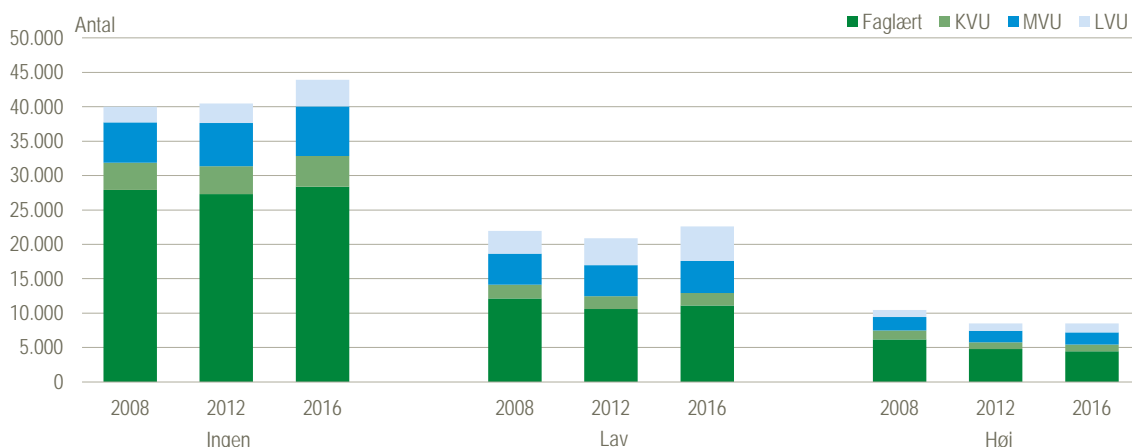
Anm.: Virksomhederne i panelet omfatter industrivirksomheder ned til 20+ ansatte, som har deltaget i de to seneste undersøgelser af outsourcing og eksisteret i perioden 2008-2016.

Flere STEM-uddannede hos virksomheder med lav eller ingen outsourcing

Kun virksomheder med høj outsourcingintensitet har oplevet et fald i det samlede antal af ansatte med STEM-uddannelser (*Science, Technology, Engineering og Mathematics*, jf. boks 3), se figur 7. Årsagen til denne udvikling må antages at ligge i netop udflytningen af selve industriproduktionen, således stiger antallet af ansatte med lang videregående STEM-uddannelse også for denne gruppe af virksomheder – med 285 eller 28 pct. i perioden 2008 til 2016.

I virksomheder, der ikke har outsourcet i perioden, er der i perioden kommet 66 pct. – eller lidt over 1.600 – flere ansatte med en lang videregående STEM-uddannelse. Samtidig er det også kun virksomhederne, som ikke har outsourcet, som kan fremvise et stigende antal STEM-faglærte, om end antallet er beskedent (465 faglærte eller en stigning på 2 pct.).

Figur 7 Medarbejdere med STEM-uddannelser fordelt efter outsourcingintensitet

Anm.: Virksomhederne i panelet omfatter industrivirksomheder ned til 20+ ansatte, som har deltaget i de to seneste undersøgelser af outsourcing og eksisteret i perioden 2008-2016.

Boks 3: STEM-uddannelser

Der har i de seneste år i den erhvervs- og uddannelsespolitiske debat været fokus på de tekniske uddannelser, blandt andet de såkaldte STEM-uddannelser. De nævnes fx i Regeringens planer om en teknologipagt jf. em.dk/nyheder/2018/01-25-teknologipagtem.dk/nyheder/2018/01-25-teknologipagt

STEM omfatter uddannelser indenfor teknologi, IT, naturvidenskab og matematik. I denne analyse omfatter STEM-uddannelserne alle niveauer, dvs. også erhvervsuddannelser, og er afgrænset til uddannelser inden for følgende uddannelsesgrupper:

3040 Teknologiområdet, strøm og elektronik mv. (TBT)
 3045 Teknologiområdet, grafisk teknik og medieproduktion (TBT)
 3050 Teknologiområdet, cykel-, auto- og skibsmekanik mv. (TBT)
 3055 Teknologiområdet, maskinteknik og produktion (TBT)
 3060 Teknik- og industriuddannelser i øvrigt (TBT)
 3520 Adgangseksamen – ingeniøruddannelse
 4058 Teknisk, KVVU
 5058 Teknisk, MVU
 5059 Teknisk videnskab, MVU
 6035 Naturvidenskab, BACH
 6059 Teknisk videnskab, BACH
 7035 Naturvidenskab, LVU
 7059 Teknisk videnskab, LVU
 8035 Naturvidenskab, Ph.d.
 8059 Teknisk videnskab, Ph.d.

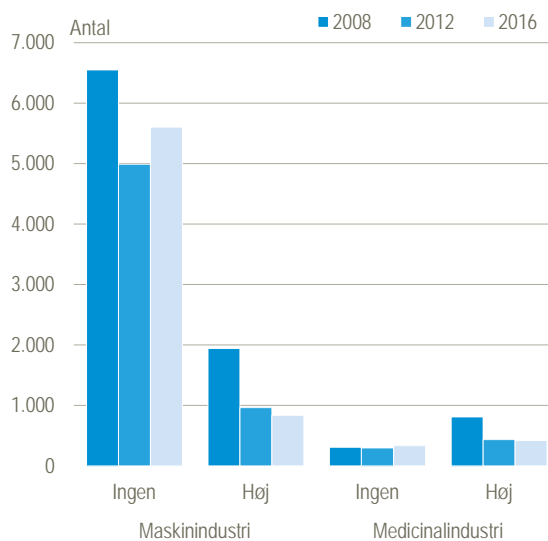
Særlig høj stigning i antallet af højtuddannede i maskinindustrien

Outsourcing finder især sted i to industribrancher, maskinindustri og medicinalindustri, der tilsammen stod for 30 pct. af de outsourcete industrijob i perioderne 2009-2011 og 2014-2016. De to brancher beskæftigede i 2016 ligeledes næsten 30 pct. af de ansatte i industrien.

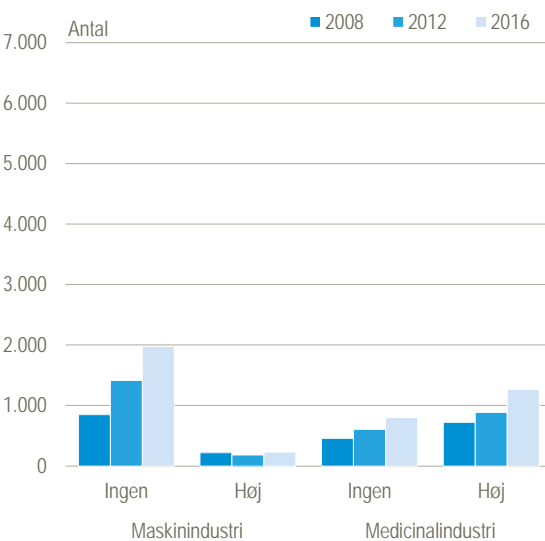
Både i maskinindustrien og i medicinalbranchen har der været et betydeligt fald i antallet af ufaglærte i virksomheder med høj outsourcingsintensitet. For maskinindustrien er der tale om mere end en halvering i perioden, se figur 8.

Når det kommer til udviklingen i antallet af ansatte med en lang videregående uddannelse, så er begge brancher kendetegnet ved en vækst i perioden – både for virksomheder med høj outsourcingsintensitet og uden outsourcing, se figur 9. Væksten i antal ansatte med en lang videregående uddannelse har dog været lige stor for virksomheder med høj intensitet og virksomheder uden outsourcing i medicinalindustrien. Udviklingen har været anderledes i maskinindustrien, hvor virksomheder uden outsourcing fremviser mere end en fordobling i antallet af medarbejdere med en lang videregående uddannelse mod en yderst beskeden vækst hos virksomheder med en høj outsourcingsintensitet.

Figur 8 Ufaglærte medarbejdere hos virksomheder i panelet efter outsourcingintensitet (udvalgte brancher)

Figur 9 Medarbejdere med lang videregående uddannelse hos virksomheder i panelet efter outsourcingintensitet (udvalgte brancher)

Anm.: Virksomhederne i panelet omfatter industrivirksomheder ned til 20+ ansatte, som har deltaget i de to seneste undersøgelser af outsourcing og eksisteret i perioden 2008-2016.